

SAŽETAK

Adam Miler-Gutenbrun relativno kasno se okrenuo pisanju zavičajnih (heimatliche) romana o podunavskim Švabama u Mađarskoj. Ovi romani su na granici između književnosti i historiografije. On je tematizirao prošlost i sadašnjost Švaba, svojih sunarodnika. Ova njegova dela su politički tendenciozna i u velikoj meri pedagoški usmerena. Njegovi polufikcionalni tekstovi, nastali između 1908.-1921. godine, potisnuli su njegove rane textove, koje je kao publicista i pisac u svojim bečkim godinama stvarao, kako kod čitaoca, tako i kod njegovih interpretatora.

Ključne reči: biografske kontroverze, književnost podunavskih Švaba, zavičajni romani

ÖSSZEFOGLALÓ

Bár Adam Müller-Guttenbrunn viszonylag későn kezdett a Magyarországon élő dunamenti svábokról szóló „honi” (heimatliche) regényeket írni, mégis ezek az irodalom és a történetírás határán húzódo művei populárisak és elfogadottak lettek. Tematizálta a svábok, azaz saját nemzettársai múltját és jelenét Magyarországon. Művei politikailag tendenciózusak, és nagy mértékben nevelő jellegűek. Regényei 1908–1921 között íródtak, és háttérbe szorították korábbi műveit mind az olvasóknál, mind az elemzőknél.

Kulcsszavak: életrajzi ellentmondások, dunamenti svábok irodalma, heimatdichtung (tájirodalom).

ABSTRACT

While it was fairly late that Adam Müller-Guttenbrunn started writing “heimatliche” novels about the Danube-Schwaben living in Hungary, his works, on the edge between literature and historiography, have become popular and well accepted. He used the Schwabens’ past and present in Hungary as his topics. His works showed political tendencies and are greatly educational in tone. His novels were written between 1908-1921 and overshadowed his earlier works with the readers as well as his critics.

Keywords: biographical paradoxes, literature of Danube-Schwaben, heimatdichtung

ÉVKÖNYV, 2013, VIII. évfolyam, 2013, 1. szám
 Újvidéki Egyetem
 Magyar Tannyelvű Tanítóképző Kar

ETO: 94(439)(=112.2):82(091)+82-31MÜLLER-GUTTENBRUNN A.
 Eredeti tudományos munka
 A leadás időpontja: 2013. június 3.
 Az elfogadás időpontja: 2013. június 14.
 Terjedelem: 62–69.

Hegedűs Katalin

Master nemačkog jezika i
 književnosti
 Univerzitet u Novom Sadu
 Učiteljski fakultet na mađarskom
 nastavnom jeziku u Subotici
 katinka.h@magister.uns.ac.rs

ZAVIČAJNI ROMANI ADAMA MILERA GUTENBRUNA

*Adam Miller Guttenbrun szülőföldhöz
 kapcsolódó regényei*

Adam Miller's Guttenbrun novels about homeland

Nemačko-austrijski književnik, političar, novinar, dramski pisac, pozorišni reditelj i kritičar, Adam Miler Gutenbrun (22.10.1852.–5.01.1923.) poznat je kao predstavnik književnosti podunavskih Švaba. On je u svom literarnom stvaralaštvu i žurnalistici nastojao da integriše Nemce u Austrougarskoj monarhiji i da u njima probudi nemačku svest. Po nekima on je pripadao antisemitskim nemačko-nacionalnim krugovima. Potpisivao se često pseudonimima (Franz Josef, Gerhold, Ignotus, Vetter Michl, Figaro).

Adam Miler je banatskog porekla, rođen je u Gutenbrunu, danas Zabrani, u Rumuniji. Školovao se u svom rodnom mestu i u Temišvaru gde je gimnaziju napustio posle prvog polugodišta prvog razreda, godine 1864. Ovaj svoj korak opravdava time što je nakon Nagodbe 1867. godine u gimnaziji Piarista, čiji je učenik bio, uveden mađarski umesto nemačkog kao nastavni jezik. Međutim prema istraživanjima novijeg datuma ispostavilo se da u temišvarskoj državnoj arhivi nema traga njegovog svedočanstva četvrtog razreda osnovne škole (Normalschule) kao ni svedočanstva prvih razreda gimnazije o kojima autor u svojim kasnijim biografskim beleškama piše sledeće: „... Ich kam als zehnjähriger Knabe nach Temeschwar, wo ich die Normalschule und die ersten Klassen des Piaristengymnasiums besuchte“ [„... kao desetogodišnji dečak, došao sam za Temišvar, gde sam pohađao osnovnu školu i prve razrede gimnazije kod piarista.“] (Guttenbrunn, 1927). Istraživač Egon Dorner (Dörner) je u svojoj studiji „Aufschlussreiches Matrikelbuch“ (Matična knjiga bogata informacijama) izneo da je mladi Adam Miler već prvi semestar prve godine jedva završio, te drugi nije ni upisao. Zaključak istraživača glasi: „Es ist somit erwiesen, dass der junge Adam Müller keinesfalls mehrere (zwei oder sogar mehrere) Klassen des Piaristengymnasiums besucht hat, weil er ja nicht einmal die erste Klasse abschliessen konnte!“ [„Ovim je dokazan, da mladi Adam Miler nije pohađao više (dva ili čak više) razreda gimnazije kod piarista, pošto nije mogao da završi ni prvi razred.“] (Berwanger, 1984).

Ovaj citat smatram da je važan pošto pisac opravdava, ne samo u svojoj autobiografiji, prekid svog školovanja u Temišvaru uvođenjem njemu nepoznatog (omraženog) mađarskog jezika. Političke konotacije ove „zaboravnosti“ postaju jasne kada se čitaju zavičajni romani Adama Milera.

U svojim sećanjima „Roman moga života“ (Der Roman meines Lebens“, 1927.) piše Adam Miler: „Mitte der 60-er Jahre bereitete die plötzliche Einführung der magyarischen Vortragssprache am Temeschwarer Gymnasium meinem Studiumfortgang ungeahnte Schwierigkeiten. Der Unterricht verwandelte sich mit einem Schlage in eine mechanische Abrichtung, wir plapperten unverständene magyarische Sätze, wir beteten sogar magyarisch und sangen in der Kirche in dieser Sprache. Die Schule verlor infolge dieser Vorgänge jeden Reiz für mich, sie wirkte entsittlichend auf mich.“ [„Sredinom 60-ih godina uvođenje mađarskog nastavnog jezika u temišvarskoj gimnaziji značilo je mom studijskom napredovanju neslućene poteškoće. Za mene se nastava od jednom pretvorila u mehaničku dresuru, trabunjali smo bez veze mađarske rečenice, čak smo se na mađarskom molili i pevali u crkvi. Škola je usled ovih događaja izgubila svaku privlačnost za mene, ona je delovala demoralizirajući na mene.“] (Berwanger, 1984).

Takođe nije dokazano da je kasnije u Hermanštat (danas Sibiu u Rumuniji) pohađao gimnaziju kako se to automatski prepisuje na osnovu tvrdnje Hansa Vereša (Weresch, 1927). Ovde je boravio od 1868. do 1870. godine kod jednog berberina kao šegrt za hirurga („felčera“) i berberina i tvrdi takođe da je završio tri razreda gimnazije. Međutim ni ovde mu ime u dotičnim matrikulama nije pronađen, a i inače mu je ovdašnji život obavljen maglom: „Doch was der wissensdurstige Banater in einer für ihn ganz neuer Welt wirklich getan hat, ob er nur ein stiller Beobachter war oder mehr, wird nie einwandfrei geklärt sein, wenn man zwischen Dichtung und Wahrheit nicht zumindest einen kleinen Unterschied akzeptiert.“ [„Međutim šta je banaćanin, željan nauke, u jednom, za njega potpuno novom svetu zaista radio, dali je bio samo tihi posmatrač, ili više, nikad se neće moći besprekorno razjasniti sem ako se u najmanju ruku akceptira jedna mala razlika između poezije i stvarnosti.“] (Berwanger, 1984).

U ovoj studiji se ukazuje i na druge „legende“ koje se vezuju za Milerovo ime, ukorenjene, no netačne biografske podatke ilustrovane primerima: „...dass Adam Müller-Gutenbrunn, unser verdienstvoller Schriftsteller, von viel zu vielen Legenden umwoben ist, beziehungsweise, dass auch in seinem Fall Dichtung und Wahrheit mitunter von einander so entfernt sind, wie Himmel und Erde.“ [„da je Adam Miler-Gutenbrun, naš zaslužan pisac, obavljen mnogim legendama, odnosno da i u njegovom slučaju poezija i stvarnost jedna od druge toliko su udaljena, kao nebo i zemlja.“] (Berwanger, 1984).

Tek Dernerova istraživanja pesnikovog života su upozorila na moguće zablude, ukoliko se tvrdnje i fakti ili događaji opisani u pesnikovim delima shvate kao autentični biografski podaci. Ovu fazu svoga života Adam Miler je utkao u svoje romane „Mali Švaba. Avantura jednog dečaka“ (Der kleine Schwab`. Abenteuer eines Knaben, Leipzig 1910.) U romanu „Majstor Jakob i njegova deca.“ (Meister Jakob und seine Kinder, Leipzig 1918.) koji važi kao glavni izvor Milerove biografije, opisujući svoj

život vanbračnog deteta, tvrdi da mu otac u svom braku nije imao dece, što takođe ne odgovara činjeničnom stanju, jer je imao četvoro dece.

Pošto je u Beču završio Trgovačku Akademiju, Adam Miler živio je u Lincu gde je kao telegrafski činovnik proveo šest godina od 1873 do 1879. godine i piše svoje prvence u stilu francuskih lakih komedija „Grofica Judita” (Gräfin Judith, Linz 1877) i „Prokletsvo obaveze” (Im Banne der Pflicht, Leipzig 1880) i dr.

Književnost podunavskih Švaba – kao i Mađara i drugih naroda u Monarhiji – je pod uticajem Beča. Adam Miler je ovde proveo više od dve decenije. U carskom gradu se susreo zapravo sa evropskim kulturnim strujanjima. On je, iako u suštini autodidakta, umeo da se uklopi u bečko literarno, i razvijeno kulturno okruženje. Kao novinar i pisac lakih pozorišnih komada stekao je renome. Adam Miler je utonuo u atmosferu bečkog pozorišnog života, sledio je konvencije i modu lakih i zabavnih komada. Postao je poznat kao dramaturg, pozorišni i literarni kritičar, feljtonista, i kao kulturni političar. Došao je u kontakt sa svojim zemljacima i upoznao se sa Edmundom Štajnakerom, jednim od najagilnijih vođa nemačkog nacionalnog pokreta u Ugarskoj. Potkraj 19. veka Adam Miler postao je direktor dva bečka pozorišta (1892-1896) i Kajzer-jubileums-teatra (1898-1903).

Njegovo bečko literarno stvaralaštvo ostalo je u senci njegovih romana nastalih posle 1907. godine, pošto je nakon dvadeset godina posetio svoj rodni kraj, Banat. Ovaj boravak je književniku dao podstrek za stvaranje jednog potpuno novog žanra u njegovom stvaralaštvu, a to je tzv.: Heimatdichtung (hajmatdihtung) – regionalna ili zavičajna književnost.¹ U tim poznim delima on obrađuje svoje doživljaje i utiske stečene u manjinskom podunavsko-švapskom miljeu u Ugarskoj. Sa ovim delima Adam Miler se profilirao kao važan eksponent političkog i kulturnog buđenja podunavskih Švaba u jeku mađarizacije.

Nakon niz godina odsutnosti iz Banata doživljava svet svog rodnog kraja kao stran. Otkriva zategnute odnose između nacija, pre svega između Švaba i Mađara, nemile socijalne prilike koje terete – po njegovom viđenju – pre svega njegove sunarodnike. Podunavski Švabe Gutenbruna smatraju začetnikom preporoda u njihovoj istoriji, „budiocem naroda” („Erwecker des Volkstums”), „prosvetiteljem naroda” („Volkserzieher”), „arhi Švabom („Erzschwabe”) i sl. Danas su mišljenja o njemu dijametralno oprečna: slavi se kao heroj u borbi protiv mađarizacije, odnosno smatra se da je bio pangerman i antisemit. Adam Miler je u svoje vreme bio veoma cenjen, čitan i voljen uglavnom od strane svojih zemljaka. Usled svoje aktuelnosti bio je enormno popularan. Međutim ni u svoje vreme nije bio, po svojim književnim delima niti popularan, niti poznat u Nemačkoj matici. Samo nekoliko istorija književnosti su ga beležila, ali ne u prvom redu kao književnog stvaraoca, nego po svojim političkim

¹ „Heimatdichtung“ u nemačkoj književnosti je reakcija na naturalistički književni pravac, koji su negovali austrijski, švajcarski i nemački književnici u drugoj polovini 19. veka. Popularni su bili Peter Roseger, Jeremias Gotthelf, Gittfried Keller i drugi. U ovoj književnoj vrsti dolazi do izražaja duboka empatija i ljubav prema narodu, njegovoj tradiciji i istoriji kao i prema seoskoj idili i prirodi. Nikada se ne pojavljuje omalovažavanje ili mržnja prema okruženju tih naroda, kao što je slučaj kod Adama Milera.

nastupima. Tražimo li njegovo ime u istorijama književnosti, koje su se detaljnije pozabavili životom i delom Adama Milera-Gutenbruna, onda vidimo da su autori, kao Zalcer, Nagl-Cajdler-Kastle, Bartels, Nadler, Šmit, Klajn i drugi svoju pažnju posvetili njegovom društvenom, političkom, žurnalističkom a prevashodno njegovom kulturno političkom delovanju.² Fric Martini piše u svojoj istoriji književnosti da je Adam Miler u svojim romanima istorijsko polemički isticao, plemsku narodnu samosvest protiv Mađara – zakoraćao je neizvesnim putem koji je umesto građenja mostova vodio ka razdoru.

Miler-Gutenbrunova poseta u Banatu otvara nov period u njegovom stvaralaštvu. Od 1907. do 1918. godine posvećuje se isključivo pisanju istorijskih romana i hajmatromana. On u ovim svojim delima prikazuje život svojih sunarodnika, pre svega seljaka od vremena kolonizacije do savremenih istorijskih zbivanja.

Među najpoznatije i najpopularnije romane spada Milerov istorijski roman „Velika seoba Švaba” (Der grosse Schwabenzug, Leipzig 1913.) koji je zapravo prvi deo trilogije „Od Eugena do Josifa” („Von Eugenius bis Josephus”) koji sadrži romane „Milostiv Car” (Barmherziger Kaiser, Leipzig 1916) i „Josif Nemački” (Josef der Deutsche, Leipzig 1917).

„Velika seoba Švaba” je postala „biblija” podunavskih Švaba. U njoj je autor sa beskrajnom glorifikacijom dočarao herojska vremena kolonizacije podunavskih Švaba koji su uzorna slika i prilika nemačkog seljaka, nemačke porodice i ne u zadnjem redu odani podanici carske austrijske monarhije na čije su, od Turaka opustošene teritorije doseljeni. Pisac je u svom uobičajenom crnobelom maniru opisivao poteškoće s kojima su se kolonisti požrtvovano ali krajnje istrajno suočili, mada se i ovde, već na prvim koracima pojavila negativna sila u liku mađarskog barona Parkoczy-ja. Romantični i mukotrpní mit o nemačkim starosedeoćima je Adam Miler potvrdio.

Posebnu pažnju zasluđuje Adam Milerov autobiografski roman „Majstor Jakob i njegova deca” (Meister Jakob und seine Kinder. 1918.) u kojem prikazuje seoski-zanatlijski život podunavskih Švaba u 19. veku. Koliko ih je poznavao to se najviše vidi upravo iz ovog romana kada piše: „In die Breite und in die Tiefe wuchs es (das Volk), aber nicht in die Höhe, fest klammerten sie sich an die Scholle, gierig stillten sie ihren Feldhunger, an ihrem bäuerlichen Wohlstand bauten sie mit allem Fleiss, aber von Idealen wussten sie nichts.” [„Po širini i po dubini je rastao (narod), ali ne i u visinu. Čvrsto se držao na grudi, pohlepno je zasićivao svoju glad za zemljom, za svoje seljačko dobrostanje, oni su veoma marljivo radili, ali ništa nisu znali o idealima.”](Gutenbrun, Meister Jakob.)

² Adolf Bartels (1928): „Geschichte der Deutschen Literatur”. Bd.III, Leipzig, Str.835.

Salzer, Anselm (1932): „Illustrierte Geschichte der Deutschen Literatur”. Bd.5, Regensburg, Str.2089-2092.

Wilhelm Schneider (1936): „Die ausländische Dichtung unserer Zeit”. Berlin, Str.209-211.

Johann Willibald Nagl, Jakob Zeidler, Eduard Castle (1937): „Deutsch-Österreichische Literaturgeschichte”. Bd.4, Wien, Str.1457-1459.

Karl Kurt Klein (1939): „Literaturgeschichte desDeutschtums im Ausland”. Leipzig, Str.256-259.

Josef Nadler (1941): „Literaturgeschichte des Deutschen Volkes”. Bd.4, Berlin, Str.147-148.

Adalbert Schmidt (1964): „Dichtung und Dichter Österreichs im 19. und 20. Jahrhundert”. Bd.1, Salzburg-Stuttgart, Str.206-208.

Pozadinu ovakvog mentaliteta podunavskih Švaba istoričari, sociolozi, etnolozi i kulturnoistoričari vide u njihovoj prošlosti, u istorijatu njihove kolonizacije kao i u nemilim prirodnim okolnostima naseljavanja. Pri polasku iz domovine potekli su iz raznih krajeva – oblasti matične Nemačke, bili su društveno raslojeni, kako po prohtevima, ukusima, religiji i po pogledu na svet ali isto tako i po svojim jezičkim navikama. Dominantna većina bavila se zemljoradnjom, živela je na selu u zatvorenom krugu svojih zemljaka. Odanost i vernost švapski seljak je osećao prema svojim blišnjima i prema caru – vladaru Austrijske monarhije. Neizmerno marljiv, štedljiv i racionalan težio je ka povećanju svog imanja, da postane bogat i kao takav postane pouzdan i poverljiv u svojoj uskoj zajednici. Kako po svom poreklu tako su se kolonisti razlikovali i po jeziku, po svojim dijalektima, pošto pri kolonizaciji ni na to nije obraćena pažnja. Preseljenja i sklapanja brakova iz drugog mesta doprineli su mešanju dijalekata, te je tako nastao tzv. „švapski dijalekat”. (Hegel, 1926) Verovatno su ove komponente od značaja za dezinteres i ravnodušnost švapskih seljaka prema književnosti i prema kulturi uopšte. Ali zato su čuvali i negovali svoje tradicije, običaje, i sve što se označava kao švapski folklor. Adam Miler takođe u romanu „Majstor Jakob i njegova deca” spomenivši Nikolausa Lenaua utvrđuje: „In einem Schwabendorf geboren war der Dichter. Aber stand sein Name in irgend einem Grundbuch? Besass er Haus und Hof? Führte er je einen Pflug? Keiner von diesen Bauern hätte ihm seine Tochter gegeben.” [„Pesnik je rođen u jednom švapskom selu. Jel’ stajalo njegovo ime u nekoj katastarskoj knjizi? Jel’ posedovao imanje? Jel’ radio ikada sa plugom? Ne bi ni jedan od seljaka svoju ćerku njemu dao.“] (Guttennbrunn, Meister Jakob. Str. 100)) „Majstor Jakob i njegova deca” spada u tzv. „ključne romane” te smatra se kao autorova biografija uz neke nužne rezerve. Adam Miler prikazuje u ovom svom delu sudbinu svoje majke i u povezanosti sa njom i svoje detinjstvo sa dirljivom istančanošću sa posebnim akcentom na autentičnoj činjenici da je Adam Miler kao vanbračno dete svoje detinjstvo proveo kao izopšteno, žigosano veoma nesretno mlado biće. Glavni akteri romana, iako svi pod izmišljenim imenima predstavljaju likove iz autorove uže i šire sredine. Sami po sebi nisu posebni, ali po njihovom grupisanju oni otelotvoruju iskonsko švapsko seljačko selo u kojem dominiraju strogi zakoni koji neumoljivo dele bogate od siromaha, seljake – gazde od zanatlija. U toj društvenoj strukturi čvrsto su određeni zadaci, obaveze, ciljevi i mesta svakog pojedinca. Hierarhija i moral u životu seljaka se ne menja. Bogat seljački sin – Milerov otac - se ne može oženiti – majkom Milerovom - ćerkom zanatlije. Individualna nastojanja su ovde osuđena na propast. Ideale određuje zajednica: bogatstvo, posed, marljivost su kriterije koje određuju društveni položaj pojedinca. Svako je svestan svoje društvene pripadnosti, starosnog doba, zanimanja, pojedinac je neodvojiv deo zajednice. U ovoj strogo određenoj strukturi skriva se snaga zajednice, ona samo tako može da sačuva svoj nacionalni integritet. Ovaj roman Adama Milera se smatra njegovim najuspelijim delom.

Adam Miler daje u ovom romanu pored individualnih konflikata malo prostora političkim trvenjima. Ipak ne propušta priliku da signalizira svoj nacionalistički-šovinistički stav prema Mađarima kada seoski paroh, Johan Novak, u svojoj propovedi

kaže: "Die Völker die euch umwohnen, sind um hundert Jahre hinter euch zurück, nie werden sie euch einholen, wenn ihr wie bisher euere guten deutschen Schulen pflegt und euch eine Intelligenz aus eigenem Blut schafft." [„Narodi koji žive oko vas su skoro 100 godina iza vas, nikad vas neće prestići ako, kao i dosad, negujete vaše dobre nemačke škole. I ako svi stvorite inteligenciju sopstvene krvi.”](Guttenbrun, Meister Jakob). Paroh upozorava svoje vernike, da treba da budu na oprezu da ih okolni narodi – susedi mogu progutati ako i dalje žive međusobno izolovano i bez osećanja zajedništva. Kasnije među opasnima Novak spominje u prvom redu Mađare: „Es ist kaum fünfzig Jahre her, dass sie ihre Sprache entdeckt haben, und plötzlich wollen sie alle Völker in Ungarn zwingen, sie als Staatssprache anzuerkennen.” [„Nema još ni 50 godina od kako su otkrili svoj jezik, i od jednom hoće da nateraju sve narode Ugarske da ga prihvate kao državni jezik.”] (Guttenbrunn, Meister Jakob). Adam Miler je sproveo ozbiljna istraživanja u vezi istorije svog naroda, ali kada je reč o narodima, prevashodno o Mađarima, on se drži savremene stvarnosti. Konkretno u ovom slučaju zaboravlja na težnje Josipa II., koji je sproveo svoju jezičku reformu u Monarhiji, sa rigoroznošću uveo jedinstven nemački jezik, kao obavezan za sve narode, u svim oblastima, kako školstva, administracije tako i kulture i drugo. Te su težnje od strane Mađara pamćene kao germanizacija. Kada on piše ovaj roman pred sobom ima zlokobne posledice mađarizacije, ali nikad, ni u jednom svom delu, ne spominje Bahovu-eru (1851-59), purifikacione komisije i ponovo obavezni nemački jezik u svim ustanovama i školama, koje su po Mađarima imale iste metode i ishode, kao mađarizacija po Nemce. I ova era se označava kao germanizacija.

Filip Hilkené (1875-1938) je jedan od retkih interpretatora romana „Jakob i njegova deca”. Svoju opsežnu studiju objavio je u časopisu Volkswart (Narodni Čuvar) 1933. godine i primećuje, da je ovo jedino Milerovo delo u kojem se ne dotiče strastveno i angažirano dnevnih pitanja društva, umetnosti i politike, nego tematizira sebe i svoje unutrašnje životne probleme. Autor studije mudro prelazi preko Milerovih kritika švapskog seljaka i ne ulazi u razmatranje Milerovog shvatanja društvenih prilika u Bahovoj eri, koje on čak smatra cvetnom epohom u Monarhiji.

Istorijskih elemenata u Milerovim delima ima na pretek: njihovi predmeti su istorijski dokumentirana zbivanja u tadašnjoj Austro-Ugarskoj i Nemačkoj (Velika seoba Švaba) često se verodostojno prikazuju i citiraju autentične situacije (Zvona domovine) uvode se poznate ličnosti iz politike i kulturne istorije 19. veka. Tematika i morfologija je u svim njegovim istorijskim romanima po istoj šemi: idealni seljaci Švabi, lenji i nepouzđani Mađari, aljkavi Rumuni i Srbi. Sve to u ime težnje ka stvaranju identiteta podunavskih Švaba.

Iako se misli, da su Adam Milerovi romani plod određenih istorijskih događaja, te zanimljivi samo u određenim krugovima, oni ipak imaju svoje zainteresovane čitaoce u sirim krugovima i danas. Nemcima iz matice, Adam Miler je nepoznata ličnost, međutim on je i danas među podunavskim Švabama, i Švabama u Banatu, ali i iseljenih Švaba jedan od ikona njihove kulture. Primera radi navodimo da je Hainc Štefan (pod pseudonimom Hans Kerer) dramatisovao roman o Majstoru Jakovu i njegovoj deci,

kao pozorišni komad – narodna igra (Volksstück) koji je u Banatu izveden povodom 125. rođendana Milera Gutenbruna, 1977. godine i od onda je 84 puta prikazan, kako u Banatu tako i u Transilvaniji, u Nemačkoj Televiziji Rumunije. U Rumuniji se još i dan danas štampaju njegovi romani u hiljadama primeraka.

Korišćena Literatura

- Berwanger, Nikolaus (1984): „Zum Hermannstädter Aufenthalt Adam Müller-Guttenbrunns und zum „Banater Kapitel“ in Meschendorf „Karpthen““. Antal Mádl–Anton Schwob (Hrsg): *Vergleichende Literaturforschung*. Internationale Lenau-Gesellschaft 1964–1984. Wien: Bundesverlag, 447–449.
- Hagel, Hans (1926): „*Die Sprache der Banater Schwaben*“. Dresden, 161–173.
- Hilkene, Philip (1932): Müller-Guttenbrunns „Meister Jakob und seine Kinder“. *Volkswart, Vierteljahrschrift für deutsche Volkstumspflege in Südslawien, Heft 2*, 64, 1–8.
- Müller-Guttenbrunn, Adam: Meister Jakob und seine Kinder from the World Wide Web <http://www.gutenberg.spiegel.de/buch/1102/1>. 10. 02. 2013.
- Müller-Guttenbrunn, Adam (1927): „*Der Roman meines Lebens*“: Aus dem Nachlass zusammengestellt von Roderich Müller-Guttenbrunn. Leipzig–Stuttgart, 5–20.
- Scherer, Anton (2003): „*Geschichte der donauschwäbischen Literatur von 1848 bis 2000*“. München: Verlag der Donauschwäbischen Kulturstiftung, 52.
- Weresch, Hans (1927): „*Adam Müller-Guttenbrunn und seine Heimatromane*“. Temeschwar.

Stručna literatura

- Martini, Fritz (1958): „*Deutsche Literaturgeschichte von den Anfängen bis zur Gegenwart*“. Stuttgart: Alfred Kröner Verlag, 590.
- Petri, Martha (1939): „*Donau-Schwäbisches Dichterbuch*“. Wien–Leipzig: Adolf Luser Verlag.
- Pukanszki, Béla (2000): *Német polgárság magyar földön*. Budapest: Lucidus Kiadó.
- Scherer, Anton (1966): „*Donauschwäbische Bibliographie 1935–1955*“. München: Verlag des Südostdeutschen Kulturwerks.
- Scherer, Anton (1974): „*Donauschwäbische Bibliographie 1955–1965*“. München: Verlag des Südostdeutschen Kulturwerks.
- Senz, Josef Volkmar (1969): „*Das Schulwesen der Donauschwaben im Königreich Jugoslawien*“. München: Verlag des Südostdeutschen Kulturwerks.